

Hidrokarbon nelere kadir? Federasyonun ötesinde Kıbrıs...

Kıbrıs sorunu, özellikle iki eski yoldaş Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) 2. Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat ile Kıbrıs Cumhuriyeti Başkanı Dimitris Hristofyas'ın çözüm yolunda buluşma umutlarını tüketmelerinin ardından ve hatta KKTC Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu ve Cumhurbaşkanı Özel Temsilcisi Kudret Özersay'ın liderliğindeki müzakere ekibinin son dönemde yoğunlaşan çabalarına rağmen, dünyanın en sıkıcı ve en anlamsız ihtilafı olma yolunda emin adımlarla ilerliyordu... Ta ki "Doğu Akdeniz'de hidrokarbon" derdi adayı bunaltıcı yalnızlığından biraz olsun azat eyleyene ve Kıbrıs Türk tarafı bu derde dair olgun bir yaklaşım geliştirmeye başlayana kadar.

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1199/Mehmet+Ratip>

Hidrokarbon uyuşmazlığı, elbette, uluslararası gerginliği tırmandırdığı ölçüde, ilk bakışta hayırlı bir durum değil. Ama bir Kıbrıslı Türk olarak müsaadenizle şu notu düşeyim: Malum "hidrokarbon" meselesi gündemi ısıtmasaydı, Kıbrıslı Türklerin büyük bir çoğunluğu Arap Baharıyla aynı coğrafyayı paylaştığının farkına hiç varamayabilirdi. Elbette her yeni güne bu tür bir "jeopolitik bilinç"le uyanıyor değiliz hâlâ. Öyle bir zorunluluk da yok. Gelgelelim, henüz bölgemizdeki değişimin ciddiyetinin yeterince ayırında olmasak da, en azından Kıbrıs'ın dünya haritasındaki gerçek yerini, "Doğalgaz-petrol arama çalışmaları hangi parselde, o parsel Akdeniz'in neresinde?" diye tasalanırken, hatırlamak üzereyiz.

Ada'nın tamamına düzenli aralıklarla çöken nisyan bulutlarını doğalgaz ve petrol spekülasyonlarının ayıltıcı etkisine eşdeğer bir kuvvetle dağıtan en son gelişme, büyük ihtimalle, 23 Nisan 2003'te sınırların açılmasıydı. Bu girişimin "denenmesine" hem babası rahmetli Kurucu Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denktaş'ı, hem de Ankara'yı ikna ettiği söylenen dönemin Turizmden Sorumlu Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, bugünün Demokrat Parti Genel Başkanı Serdar Denktaş, 2003'te Time dergisinde de yayımlanan bir demecinde, bu tek taraflı inisiyatifin hedefini ve kıymetini şu sözlerle ifade ediyordu:

Sınırları, çözüm konusunda ciddi olduğumuzu, Rumlara mağaralarda ve çadırlarda yaşamadığımızı göstermek için açtık. ... Ben elime silah almadım. Yanımda arkadaşlarım ölmedi. Babam o nesilden. Ben değilim. ... Kapıların açılması fikri dört yıldır aklımdaydı. Ama Ocak ayında [2003] görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra Cumhurbaşkanı ve Ankara'ya bu konuda bastırmaya başladım. Kapıların açılmasıyla Rumlara işgal altında yaşayan yoksul kişiler olmadığımızı gösterebilecektik. Ankara'dan çok anlayış gördük. Cumhurbaşkanı da 'deneme' için onay verdi.²

Denktaş, bir başka röportajında da, Bakanlar Kurulu'nun aldığı "kapıları açma" kararının arkasında dururken, temel inancının, "ne kadar çok kapı açarsak, sınırlarımızı o kadar çok belirgin hale getiririz," olduğunu söylüyordu.³

Henüz uluslararası geçerliliği olan dünya haritalarında KKTC'nin sınırlarını göremesek de, en azından savaş sonrası peşi sıra doğup büyüyen "eline silah almayan" nesillerin gözünde, "sınır"ın aynı adada iki farklı ülkeyi ve iki farklı koşullar setini birbirinden daha belirgin bir şekilde ayırmaya başladığı doğrudur. Annan Planı'na "Evet" diyen kalabalık için umut sınırın ötesindeyken, bugün KKTC sınırı daha iyi bir gelecek arayışının sınırını da teşkil etmeye başladı. En nihayetinde Kıbrıslı Rumların Avrupa Birliği Dönem Başkanlığı'nın başlayacağı 1 Temmuz 2012 öncesinde yeniden ada çapında bir referanduma gidilecek olsa bile, bu kez her iki sandıktan "Evet" çıkması halinde, yeni federasyonumuz her daim dile getirildiği üzere "iki bölge" olacaktır. Bu federasyon için bugünkü sınırdan

² İlgili haber için bkz. <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=155517> (erişim: 15.02.2012).

³ İlgili röportaj için bkz. http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/26360/PageName/KIBRIS_HABERLERI (erişim: 16.02.2012).

biraz ödün vermek gerekebilir. Ada'da ve bölgede barış ve istikrar için biraz toprak vermemek kimin haddine... Fakat bu kez, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti deneyinden farklı olarak, herkesin coğrafi ve siyasi sınırını bileceğinden kimsenin şüphesi olmayacaktır. Yıllardır değişik aktörlerin, çeşitli saiklerle yaşattığı toplumlar ve liderler arası müzakere kültürü, bugün farklı kesimlerce verimsizlik ve belirsizlikle itham edilse de, tam da bu şüpheyi bertaraf etmek için vardır. Bir sohbetimizde Vamık Volkan'ın isabetle söylediği gibi, "Konuşulduğu sürece sorun yoktur"...

"Ancak müzakereler devam edecektir"

Kıbrıs'ı uzun bir süre daha meşgul edecek hidrokarbon meselesini 2003'te sınırların açılması ve bunu takiben KKTC sınırının daha da belirginleşmesi olgusuyla irtibatlandırmama gelince... Temel gerekçem şudur: Her iki bağlamda da Kıbrıslı Türklerin ayrı bir toplum olarak kendi yöneticileri aracılığıyla Kıbrıs'taki koşullara aktif müdahale edebilen bir özne olduğunu hatırlatan dinamikleri gözlemleyebiliyoruz. 2003'te küskün komşularını kendi ülkelerinde ağırlama erdemini gösteren, daha doğrusu bu erdemi komşularıyla güzelce paylaşan ve fakat bu erdemi -komşularından farklı olarak- Annan Planı'na "Evet" diyerek taçlandıran bir Kıbrıslı Türk toplumu vardı. 2011'den 2012'ye geçişte, Kıbrıslı Türkler, Ada'nın ve içinde bulunduğu bölgenin nimeti olan doğal kaynakları hakkaniyetle, Ada'da çözümü kolaylaştıracak, bölgede barışı güçlendirecek şekilde paylaşmayı öneren taraf olarak "bağımsız aktör" konumunu pekiştirdi, diyebiliriz. Aktörün bağımsızlık iradesini ise toplumsal çıkarını toplum-ötesi çıkarlarla rasyonel bir biçimde uyumlaştırması gösteriyor. Denktaş'ın yukarıdaki ifadesinden doğru; KKTC'nin "çözüm için hidrokarbon" duruşu, KKTC'nin o çok tartışmalı diplomatik sınırlarını uluslararası hukuk ilkeleri doğrultusunda "belirgin" kılmaya razı olduğunun açık kanıtı olarak ele alınabilir.

Bu bakımdan, TEPAV'da 3 Şubat 2012'de "Doğu Akdeniz'de Hidrokarbon Politikaları ve Kıbrıs" başlıklı bir konuşma yapan KKTC Cumhurbaşkanlığı Eski Müsteşarı Ergün Olgun'un hidrokarbonun kısmet ya da lanet olabileceğini hatırlatması oldukça yerindedir. Kıbrıs müzakereleri etrafında cereyan eden çatışma çözümü macerasının, mağdur ya da mağrur, tek bir haklı tarafı olduğunu iddia etmek mümkün değil. Zaten müzakereler tek bir haklı taraf bulunmadığı için var. Bir diğer önemli olgu, Kıbrıs sorununun herkese kaybettirdiği ve kaybettirmeye devam ettiğidir. Öte yandan, Kıbrıslı Türklerin hidrokarbonu kismete dönüştürme niyetiyle geliştirdiği "kazan-kazan"cı yaklaşımın talihsiz akıbetini göz önünde bulundurmamak (diğer bir deyişle, Kıbrıslı Rumların kaybetme ve kaybettirmedeki üzücü ısrarını gözden kaçırmak) saflık olur. Örneğin,

24 Eylül 2011 tarihinde KKTC tarafı BMGS [Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri] aracılığı ile Kıbrıs Rum tarafına sondaj çalışmalarının kapsamlı bir çözüme kadar askıya alınmasını veya BM'in de katılımı ile ortak «ad hoc» bir komite oluşturularak tüm alanların birlikte değerlendirilmesini ve olası gelirlerin çözümün

finansmanında kullanılmasını önermiştir. 4 Ekim tarihinde Rum Tarafı öneriyi iade etmiştir.⁴

Ergün Olgun'un TEPAV sunumundan yaptığım bu alıntı, Kıbrıs'ın kuzeyinde ve güneyinde basın mutfağında pişmekte olan bazı "atıştırmalık düşünceler"e daha özenle kulak kabartmamız gerektiği anlamına da geliyor. "Müzakereler başarısızlığa mahkûm," "doğalgaz ve petrol kesinkes başımıza bela olacak" gibi kolay tepkileri KKTC Cumhurbaşkanı Özel Temsilcisi ve mevcut müzakere sürecinin Kıbrıslı Türk mimarı Kudret Özersay'ın son dönemdeki açıklamalarında yaptığı gibi mümkün olan en rasyonel potada eritmenin önemi giderek artıyor. Örneğin, Özersay'ın Güney Kıbrıs'ta yayımlanan haftalık Kathimerini gazetesine Şubat başında verdiği mülakatta söylediklerine bakalım:

[M]üzakerelerin kesilmesi ve belirsizliğin devam etmesi durumunda, doğalgaz ve petrol araştırmaları alanında şartlar, olası bir çatışma için uygun olacaktır. Bu, almamız gereken büyük bir risktir. Kıbrıs sorunu çözülmezse [1 Temmuz tarihine kadar], Kıbrıs sorununun çözümünün mümkün olmadığını kabul etmemiz gerekir. 44 yıldır tüm yöntemleri denedik. Şimdi, Hristofyas'ın da tercih ettiği Kıbrıslı çözüm yöntemini deniyoruz. Başarısız olmamız durumunda, Kıbrıs sorununun bugünkü müzakereler temelinde çözümlenemeyeceğini kesinleştireceğiz. [Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin Kıbrıs Özel Temsilcisi] Sayın [Alexander] Downer'in de vurguladığı gibi, başarısızlık durumunda federasyon modeli konusunda büyük bir soru işareti ortaya çıkacaktır.

... Müzakerelerde ilerleme sağlamamız halinde, *out of the box* [sıra dışı] bir çözüm aramamız gerekir. Müzakerelerin bitiminden hemen sonra, Kıbrıs sorununun geleceğine ilişkin tezlerimizi gözden geçirme fırsatımız olacak. O zaman denizde çatışmayı engellemek için yeni yöntemler arayacağız. Ya yeni model bir işbirliği bulacağız ya da Kıbrıs sorununa çeşitli faktör ya da şirketleri katacağız.

... Yeni krizler yaratılmasını engellemek için yeni müzakereler gerçekleştirmeye mecbur kalma olasılığımız vardır. Şunu vurgulamak istiyorum, hiçbir durumda, hiçbir taraf, Kıbrıs sorununun çözümü konusunda diğer tarafa kendi modelini empoze edemez. Kıbrıslı Türk liderin temsilcisi olarak değil, akademisyen kimliğimle şunu vurgulamak isterim, Kıbrıs Türk tarafı, Kıbrıs Rum tarafına iki devlet çözümünü empoze edemez. Diğer yandan Kıbrıs Rum tarafı da, Kıbrıs Türk tarafına Kıbrıs Cumhuriyeti adı verilen varlığı empoze edemez. Bu yüzden Kıbrıs sorununda iki ilke vardır. Sorunun çözümü iki tarafın iradesine ve müzakerelere bağlıdır. Müzakereler bittiği zaman, Kıbrıs sorununun federal bir model zemininde çözümü fikrinin de sonu olacaktır. Ancak müzakereler devam edecektir. Çevresel

⁴ Ergün Olgun'un TEPAV'daki sunumu için bkz. http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1328540197-8.ERGUN_OLGUN_Dogu_Akdeniz_de_Hidrokarbon_Politikaları_ve_Kıbrıs.pdf (erişim: 16.02.2012).

düzyeyde ticaretin sağlama alınması, doğal kaynaklar konusunun çözümlenmesi, aynı zamanda Kıbrıs sorununun bir *out of the box* çözümlünün sağlama alınması ile ilgili yeni yöntem ve metotlar aramaya devam edeceğiz. Yaratıcı çözümler aramamız gerekir. Belki de buna BM'nin müzakerelerden ayrılması katkıda bulunacaktır. Bu ada küçüktür ve işbirliği modeli yaratmalıyız.⁵

Özersay, Eylül 2011'de Güney Kıbrıs'ın Akdeniz'de doğalgaz ve petrol aramaya başlayacağı haberi yayıldığında, "Çok net biçimde şu görünüyor. Rum tarafı, Ortadođu ülkeleriyle yaptığı anlaşmalarla, Ortadođu krizini Kıbrıs sorununun içerisine ithal etme yaklaşımı içerisindedir. Böyle bir risk vardır. Ortadođu'da fazlasıyla sorunlu aktör zaten var. Bunları alıp Kıbrıs sorununun içerisine entegre eden bir yaklaşımdır bu," demişti.⁶ Buradan hareketle, yine müsaadenizle bir Kıbrıslı Türk olarak son düşüncemi söyleyeyim: Ne mutlu ki müzakere heyetimiz, bölgemizin bize bahşettiği bütün tarihsel dezavantajlara, kışkırtıcı tuzaklara ve Kuzey'deki iktisadi saadet zinciri sayesinde mahkûm edildiğimiz politik miyopluğa rağmen, uluslararası tanınmışlığa haiz olmayan bir *de facto* devletin sınırları içerisinde akliselimi ifade edebiliyor. Evet, federasyonun ötesinde müzakere edilecek çok şey vardır. Vamık Volkan'ın çözümlüne kafa yorduğu birçok çatışma için söylediği gibi, konuşulduğu sürece sorun yoktur. Ekleyecek olursam: Konuşulduğu sürece, Kıbrıs sorunu değil, Kıbrıs müzakereleri vardır. Ve müzakereler oldukça, bir avuç toprakta birbirini öldürmekten vazgeçip birbirini ikna etmek için didinip duran insanlar vardır... Kıbrıs'a Ortadođu krizini ithal etmek isteyenlere, yani "Dost ile ye, iç ama alışveriş etme" diyenlere (ki kapılar açıldığından bu yana bunu diyenler eksik değildir) verilecek en temiz yanıt Özersay'ın şu sözlerinde saklıdır: "Ancak müzakereler devam edecektir."

Kıbrıs'ın bütün kendine özgü dertlerine rağmen Ortadođu'ya ihraç edebileceği bir fikir vardır: "Konuş ve anlaş... Anlaşamıyorsan biraz daha konuş..." Diğer bütün uyuşmazlıkların aksine, bu fikrin mülkiyeti bütün Kıbrıslıların olabilir; bu fırsat vardır. Kıbrıs Türk tarafı, Kuzey'de ve Güney'de "Konuşmayalım, kafamıza göre takılalım" diyecek kesimlere rağmen, bu fikri bu dönemde pazarlıyor olmanın haklı gururunu taşımalıdır.

⁵ İlgili mülakat için bkz. http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/72241/PageName/KIBRIS_HABERLERI (erişim: 17.02.2012).

⁶ İlgili haber için bkz. <http://www.ntvmsnbc.com/id/25250823/> (erişim: 17.02.2012).